

Markovich Jakob.

(Szül. 1820. okt. 30. meghalt 1891. nov. 28-án.)

Markovich Jakob, Markovich Simon városi tanácsos és ikafalvi Dombó Anna fia, született 1820. október 30-án Erzsébetvároson. A szülők felismervén jeles tehetségű fiok hajlamait, melyek őt korán a tudományos ismeretek felé vonzották — miután szülővárosában az elemi és a két grammatikai osztályt elvégezte volna — tanulmányai folytatása végett Székely-Udvarhelyre vitték, hol az 1835/36 és 1836/37 tanévekben a grammatika felső osztályait tanulta. A retorikát és költészetet Zalathnán sajátította el, majd az 1837-ik évben Gyula-Fehérvárra ment az erdélyi róm. kath. papnövelő-intézet növendékei közé, honnan mint végzett theologus távozott el.

Negyed-éves theologus korában, mint a kebli önképzőkör elnöke, nyelvismeretei, sokoldalú munkássága, szellem-

És midőn e szent küszöbnél megállunk, hogy néhai nagyságos és fötisztelendő Markovich Jakab czimzetes kanonok, erzsébetvárosi kerületi főesperes, nyugalmazott gymnasiumi igazgató hült tetemeit a mulandóságnak örökre átadjuk, önkéntelen emez felkiáltás tolakodik ajkainkra: Oh nemuljatok el megszentelt harangok! Ne hívjátok el tőlünk őt! Hagyjátok itt közöttünk, mi még halóporában is áldani, szeretni, tisztelni fogjuk őt nemzedékről nemzedékre!

Tudom ezt gondolja, ezt hangoztatja velem együtt minden egyes tagja e szép számú gyászkiséretnek és méltán; mert oly nagy kincset kell átadnunk az érzéketlen hideg földnek; oly megbecsülhetlen értékű, nagy kincset hoztunk ide elásni, a minőhöz hasonló, keveset rejtenek magukban a föld sötét, siket göröngyei.

Egy munkás és lélekiemelő eseményekben gazdag élet ösvénye ért véget e sirgödör kezdeténél és mi, kik ez ösvény végpontját megpillantók, azon — soha megvigasztalódni nem tudó — gyászmeleggel távozunk e szent helyről, hogy Markovich Jakab, az egyház hű szolgája, a magyar tanügy hivatott apostola és legbuzgóbb munkása, az erzsébetvárosi latin szertartású egyházközség jó pástora, szabad királyi Erzsébetváros minden áldozatra kész legnagyobb fia — nincs többé! . . .

Igen, kiégett a szív, mely az emberiség legszebb érdekeiért lángolt, dobogott; lezárult örökre a szem, mely mindig csak egy irányba tekintett fáradatlanul: azon reménynyújtó, vigasztermő irány felé, hol a tiszta erkölcs soha el nem hervadó virágai viritanak és az igazság üli diadalünnepét; pihen már az a szép és nagy gondolatokat termelt agyvelő, melyet két nagy nemzetnek: a magyaroknak és örménynek dicsősége érdekében, egy életen keresztül folytatott fáradozás sem zsibbaszthatott el; s mely hasonlólag a delejtűnek örökké ugyanazon két pont felé irányuló két sarkához, folytonosan e két ázsiai nép felé vonzódott, míg a kérlelhetlen halál hideg keze jéggé nem merevítette nemes vérét, azt a kis patakot, mely szerető szívet pár nappal ezelőtt még mozgásban tartja vala, és — a mi legfájdalmasabb! — elnémult örökre az ajk, mely az Isten mindkét házában: az iskolában és templomban félszázadon keresztül hirdette az igazságot: intett, tanított, a jóra buzdított téged, te tudatlan, bűnös emberi nem! . . .

Mi lesz a tollal, hová lesz a költő lantja, ha meghidegül a dalos ajk, megmerednek a kéz ujjai? Ki merne e kérdésre feleletet adni a legnagyobb fájdalomérzete nélkül e pillanatban, midőn egy történetirónak mézédés, regélő hangszerét érte az örökös elnémulás szomorú végzete? . . .

Igen, mert Markovich Jakab azon ritka nagy szellemi tehetségek közé tartozott, kiket két életpalya, melyeknek mindenike külön-külön is a középszerűségekből egy egész embert igényel — sem elégíthetett ki; s azért, míg atyai gonddal oktatta a legújabb nemzedéket, a 19-ik század gyermekeit, buzgón vezetgetve lelkes csa-

patát az erkölcsöknek s tudománynak útain; s míg az oltár zsámo-lyánál buzgó imákat rebegett s vérontás nélküli szent-áldozatait mutatta be az ezek Urának: nem feledkezett meg a mult időkről sem.

Felidézgette mohos sirjaikból amaz, évezredek előtt élt hős alakokat, kik ott, a messze Keleten, az Ararát lábainál elterülő síkon küzdve, szíveik vérét mosolyogva öntötték ki a harczmező szent göröngyeire, hogy megóvják szeretett hazájukat, imádott nemzetük bölcsőjét a megsemmisüléstől; s midőn e hősök vonzó alakjait elenk állította, merészen odakiáltotta a népirtó zsarnokságnak az örök igazság emez ígét: Egy nemzet, mely kebelében a czivilisatio minden feltételeit megvalósította, egy nemzet, mely úgy anyagi, mint szellemi téren a létfentartás eszközeit magának biztosította, — ha a túlerő nyomását kénytelen is tűrni ideig-óráig, — míg kebelében az ősi erények iránti tisztelet és romlatlan erkölcs él—megsemmisülni, nyom nélkül elenyészni nem fog soha, sőt a »koporsóból is kitör és eget kér.«

És e munkálkodása közben, nem törődött az anyagiakkal, Hadd sűrödjön-zajongjon körülötte a nyers tömeg; hadd törje magát és rohanjon örülként az emberiség a földi kincsekért; ő egész életében ellentétes irányban haladott ez áramlattal, fennen hirdetve, miként csak egy kincs van a világon, mit a rozsdá, moly meg nem emészhet, mit orvkezek el nem ragadhatnak, mit a tűz el nem pusztíthat hamvasztó haragjában: és ez a kincs a tiszta erkölcsös hit emlőin táplálkozó tudomány.

E nagy gondolat által fellelkesítve, fáradatlanul gyűjtötte egész életében a szellemi vagyont, de nem azért, hogy úgy tegyen mint a fűkar: hogy minél többet elrejtson, elvonjon a forgalomból; hanem azért, hogy minél több szétosztanivalója legyen; mert ő gyönyörűségét lelte abban, ha üresen látta a szétosztott vagyont helyét.

Mint a gondos kézműves, ki nem fog addig üzlete folytatásához, míg az önálló munkálkodás igényelte műszerek birtokában nincs: úgy tett e nagy szellemi munkás néhai Markovich Jakab is.

Az édes anyai ajkáról eltanult magyar nyelv gyenge kalauz lévén még az ő ifjú korában, ama nagy labyrint szövedékei között, melyekben a lángelmék, az eltűnt nagy nemzetek eltemetett kulturájának felkutatása körül fáradoznak, hogy a magyar és örmény nemzetek őskoráról a titokzatosság fátyolának fellebbentéséhez — erejéhez képest — ő is hozzájárulhasson: a tudományos buvárlat útján legbiztosabban vezető klasszikus nyelveken kívül, szorgalmasan tanulgatá Nyugat művelt nemzeteinek nyelveit, s vele, a magyaron és örményen kívül, a német, franczia, olasz, oláh sa-ját nemzete édes nyelvén beszélhetett a tudomány és művészet mindazon fogalmairól, a mik maradandó nyomokat hagyának magok után a felvilágosodás történetének lapjain, s miket az emberi elme, a velők való foglalkozás ragyogó zománczával felékesített. És a

történettudomány kedvelője társalgást folytathat vele még tetemeinek elporladása után is, mert ő sokat érzett és gondolkozott, s érzeményeit és gondolatait nyom nélkül elröppenni nem hagyta.

Hisz nemcsak az iskolában adta tovább, élő szóval az ifjú, zsenge elme tiszta lapjára irogatván 45 éven keresztül a tudomány ama sarkigazságait, melyek az egyén földi boldogságát előmozdítani, eszközölni mindennél inkább hivatvák; nemcsak a szöszékről hirdette lángbuzgalommal, emelkedett szellemű, ritka, szép szónoklataiban Isten ígéit, melyek a jövő élet örömeinek előizét, az üdv reményét már itt e földön megizeltetik a siralomvölgyének ama vándorával, kinek kebelében a hit szentegyházát nem döntötte porba még a korszellem anyagiasságot lehellő hideg fuvallata; hanem éjnapi fáradozásai eredményeit, tudományos buvárlatai édes gyümölcseit lejegyezgetve, kezébe adta az emberiségnek jeles irodalmi műveiben, mik által ázsiai honából, hite megőrzése céljából kivándorolt és a szép magyar hazában második otthont nyert — örmény testvéreinket örök halára kötelezte áldott emléke iránt.

És miért tanult, miért fáradozott 72 év hosszú során keresztül?

Megadja e kérdésünkre a feleletet e szó: hazafiság. A honfíú köteleméről világos, tiszta fogalommal bírván—igen helyesen úgy értelmezte a polgár feladatát, hogy a hazáért minden tehetségeinket feláldozni kötelesség; és ha leghivebben kívánjuk szolgálni a hont, melynek szent földje táplál, szelleme átleng: törekednünk kell arra, hogy feljussunk a szellemi műveltség azon fokára, mely képessé tesz bennünket felfogni és megérteni egy nemzet legigazságosabb érdekeit, vele született és lelkéből kúrthatatlan legszebb vágyait, áspirációit és a boldogság reményével kecsegtető nemes törekvéseit.

És valóban alig volt valaha gyermeke a Kárpátok házájának, ki lelkesebben szolgálta volna azt Markovich Jakabnál — és pedig nemcsak azért, mivel minden pályák között a tanári pálya első sorban az, mely a hazafíú kötelességek teljesítésére a legtöbb alkalmat nyújtja; hanem mert teljesen át volt hatva, minden ízében az érzelemtől, mely a költőt lelkesítette, midőn elzengte nemzetünk egyik legszebb imadalát, mely szerint:

»A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely:
Áldjon vagy verjen sors keze
Itt élned, halnod kell.«

Jó öregünk! ki bölcs tanfíúúi buzgósággal ápolgattad itt, e nemes város kebelében a magyar nemzeti kulturának egy szerény, de hasznos oázisát, — fogadd hálás köszönetét az általad megte-remtett és atyai bölcseséggel vezetett tanintézet tanári karának és tanuló ifjúságának azon nemes érdeklődésedért, melylyel törekvése-

ink iránt még, mint kórral küzdő, szenvedő is mindenha, életed végső pillanatáig viseltettél!

A fájdalom lesújtó érzetével látjuk eltűnni nagy alakodat, mint az Isten választott népe egykor Mózesét, midőn neki az ígért földjét megmutatta vala, s eltűnése felett érzett sajtó bánatunkra csak az a hit nyújt némi enyhületet, hogy nemes, nagy szellemed közöttünk lebeg ezután is megóvándó bennünket pályánkon a tévedésektől, buzdítván feladatunk körének oly hű és pontos betöltésére, mely a te dicsőült szellemednek még a boldogok honában is örömet szerez.

Kérjed az Istent fenn a magasságban, hogy adjon erőt nekünk, gyarló utódaidnak nehéz és sok felelősséggel járó kötelemink teljesítésére! Áldd meg szentelt kezeid poraival a mi munkánkat, hogy a nemzet virága, az ifjúság — mely tebenned legkegyesebb atyját és legigazabb barátját siratja — oly irányban vezetessék általunk, melynél fogva egykor annak egyedei a hazának és egyháznak diszei, virágai legyenek, s méltó büszkeségei e város közönségének, melyet te a legszebb örökséggel ajándékoztál meg: egy szép és virágzó tanintézetet hagyván annak örökül, mint szeretett szülővárosod, téged áldó lakossága szellemi és anyagi jólétének legbiztosabb alapkövét.

Imádkozzál felvirágzásáért e sokat szenvedett városnak, kérvén a mindenség Urát, hogy azon pirkadó hajnalt, melynek derengését látva, elmondhatád az öreg Simeonnal: »Most bocsásd el Úram szolgálodat, mert látták szemeim az Üdvözítőt« — tiszta derült nap váltsa fel, hogy az igazság szeretete és az Ur félelme, melyért egész életedben küzdöttél az anyagi jóléttel és a műveltség minden egyéb áldásaival, melyek boldoggá tehetik az emberi lelket, mind ezen, mind a más világon, öregbedjék benne az idők végiglen.

És most, midőn átadjuk hideg tetemeidet a földnek ama kertben, melynek lakói közül oly sokat kísértél ide, miután elláttad a vallásos hit biztató malasztjával és a legszentebb útravalóval csüggedt lelkeiket; midőn elhelyezünk csendesen porladozó hiveid gyözedelmes anyaszentegyházának örökké tartó birodalmába, hol téged oly epedve várnak, a mily fájó szívvel bocsátunk el körülkből mi: azzal a vigasztaló hittel veszünk bucsút tőled: hogy túl a siron megláthatjuk egymást.

E viszontlátásig is adjon az Isten neked nyugodalmat és az örökké tartó világhosszág fényeskedjék neked! Isten veled!

A gróf Karátsonyi család ősi nemessége és címerbővítései.

Midőn folyóiratunk mult februári füzetében »A gróf Karátsonyi család őse és genealogusaink« című értekezésemben szives olvasóim előtt Karátsonyi Kristóf szamosújvári magyar-örmény polgár és főbíró személyében a mai nagytekintélyű beodrai gróf Karátsonyi család őseré rámutattam s a Mária Terézia dicső királynőnk által a Karátsonyi család részére 1749-ben adományozott címerlevelet bemutattam, korántsem hittem volna, hogy szerény értekezésem megjelenését követő pár napra már a főuri család jelenlegi fejének, Karátsonyi Jenő grófnak kegye csekélységemnek a család budapesti palotájában féltékenyen őrzött okleveleibe bepillantást enged, mely lehetővé teszi előbbi értekezésemnek tudósaink előtt addig teljesen ismeretlen újabb adatokkal való kiegészítését. E kiegészítés kizárólagos célja jelen soraimnak.

A Mária Terézia által 1749-ben Karátsonyi Kristóf részére adományozott címerlevél, — miként nem egy eredeti oklevélből meggyőződtem, — a főuri család nemességének nem legrégibb bizonyáglevele. A családi traditio szerint ugyanis nemes volt az már a Mária Teréziaféle címeres nemeslevél előtt is. Igaz ugyan, hogy a főuri családnak a régibb nemességéről közvetlen tanuskodó nemeslevél után a család budapesti kézíratai között — legalább eddig — hasztalan kutattam annyival is inkább, mert a Peró Jánosféle 1735. évi felkelés, vagy a családot a mult században több ízben ért tűzvész alkalmával egyéb féltett kincsek mellett az ősi címerlevél is elveszett és megsemmisült; de a XVIII. század elejéről már több oly butor-darabnak, pamlagszőnyeg- és himzéseknek van a grófi család birtokában, melyek annak az 1749-ik évet megelőző régibb nemességét is, daczára a nemeslevél eddigi lappangásának, kétségtelessé teszik.

A grófi családnak ezen ősi nemességéről tanuskódnak továbbá a szamosújvári örmény egyházban, melynek a Karátsonyiak kezdettől fogva oly buzgó hívei voltak, őrzött anyakönyvek is, melyekben a többi között Karátsonyi Kris-

tófnak 1723. január 31-én végbe ment esküvőjére vonatkozólag ezek olvashatók: »Nemes Karátsonyi Kristóf, nemes Karátsonyi Kristóf Gáspár fia jegyesének, a Gallicziából eredő Muchal Máriának 1723. január 31-én ezen szentegyházban esküdött örök hű éget. A szent szertartást, melynél tanúként Ákontz Tivadar fia, Gergely szerepelt, Mihály lelkész végezte.« Tehát az anyakönyvek a Mária Terézia által 1749-ben adományozott címlevelél előtt 26 évvel már előbb az általam a család őseként bemutatott Karátsonyi Kristófot atyjával, a hasonló nevű Karátsonyi Kristóf Gáspárral egyetemben ősi nemesi családból eredetteknek ismerik és vallják.

Azonban, ha az egyházi anyakönyvekből merített ezen adat is netalán elégtelen bizonyítéknak mutatkoznék, a múlt században a világi hatóság részéről kiállított bizonyosságlevélre is hivatkozhatom, mely szintén Karátsonyi Kristófnak, sőt hasonló nevű atyjának is a Mária Terézia által adományozott címlevelét megelőző nemességét minden kétségen kívül helyezi. Belső-Szolnok vármegyének Karátsonyi Simon és fivérei részére 1778. szeptember 31-én kiállított bizonyosságlevélben a többi között ezek foglalvák: »Mivel Karátsonyi Simon, Gratian és Emmanuel benyújtott bizonyosságlevelükben Kristófról, Adeodat, Simon és Jakab apjáról, Lukácsról, Kristóf, Emmanuel és Gratian, valamint Miklós apjáról, mindkettő Karátsonyi s míg éltek, Szamosújvár lakóiról, tökéletesen bebizonyították, hogy azok nemesi szülőktől származtak és nemesi előjoggal éltek, valamint hogy ezek fiai is ugyanazon nemesi előjoggal élnek... Mindezeknél fogva a megye Karátsonyi Simont, Gratiánt és Emmanuelt a valóságos nemesek sorába iktatja.«

Kérdés most már, hogyan történhetett az, hogy a fentebbiek szerint már különben is nemes Karátsonyiak részére Mária Terézia királynő 1749-ben címereslevelet ad? A felelet erre igen egyszerű. A Karátsonyiak ugyanis a Peró-féle lázadás lecsillapulta s főleg az azt követő tűzvész után, minthogy az reájuk nézve nemcsak nagymérvű anyagi veszteséggel járt, hanem egyszersmind okmányaiknak is majdnem teljes megsemmisülését eredményezte,

azon kérelemmel járultak a királynőhöz, hogy eddigi nemességüket újabb címerlevélben megújítani és őket címerbővítésben részesíteni kegyeskedjék. A királynő kérelmezők bokros érdemeit tekintetbe véve, kérelmüknek készörömost eleget tett, az udvari kancellaria azonban részükre tévesen egy egészen új nemességről szóló címerlevelet állítottatott ki. A Karátsonyiak alattvalói hódolattal fogadták ugyan a királynő ezen kegyét, de nem késték egyszersmind az új nemesség adományozása ellen tiszteletteljesen óvást emelni a királynő tudomására hozva már előbbi nemes voltukat. Az ekkor adományozott nemesi címert azonban, mely az ősi címernek csak egyszerű bővítése volt, ez időtől fogva használatba vették.

Ha végig tekintünk most már a Karátsonyi család által kezdettől fogva használt címereken, úgy meg kell különböztetnünk a család ősi, a Mária Terézia által 1749-ben bővített nemesi és az 1859-ben Karátsonyi Guidó és utódai részére adományozott grófi címert.

Az ősi címer, melyből mint csirából előbb az 1749-iki nemesi, majd az 1859-ben nyert grófi címer fejlődött, a családnál őrzött különböző ereklyék tanúbizonyossága szerint, nem volt más, mint »a címerpajzs kék mezéjében balra fordult syren (hableány) kezében az apostoli kettős kereszttel.« Ez ősi címerkép szerintem egyszersmind a nemesség adományozásának korát is megfejtí, a mennyiben alig tévedek, ha ezen címeradományozást a családnak az eretnek keleti egyház kebeléből a kath. egyház kebelébe való áttérése idejére, azaz a XVIII. század második évtizedére teszem. Legalább erre vall az eretnég tengeréből mintegy felszálló és kezében a kereszténység és pápai hatalom, melynek főnhatóságát a család áttérésekor elismeri, diadaljelvényét, az apostoli kettős keresztet tartó hableány.

Az ősi címer helyébe azonban 1749-től kezdve a Mária Terézia által ez évben adományozott címer lép s használatban van ez a családnál 1859-ig, a nemesi családnak grófi rangra emelései. Ezen második címer, melynek leírását folyóiratunkban következőleg adtam, »a négyelt pajzs ezüst szívpajzsában mérleg, az első és negye-

dik kék mezőben arany kettős keresztet tartó syren, a második és harmadik vörös mezőben fehér, arany szarvú ökör látható. Pajzstartó egy pánczélos, vágásra kész emberi kar kivont karddal. Foszlányok jobbról: kék-ezüst, balról: vörös-arany, a család ősi czimerének csak egyszerű bővítése volt; a mennyiben a czímerpajzs első és negyedik kék mezejének czímerképe egyszerűen az ősből lett átvéve, a második és harmadik vörös mezőben előforduló ökör pedig a család akkori tagjai által nagyban űzött marhatenyésztésre, míg a szív-pajzsban a mérleg, az igazság symboluma, a család fejének, Karátsonyi Kristófnak Szamosújvártt azon korban viselt birói tisztére vonatkozik.

Ezen második címert is azonban alig egy százados használat után Karátsonyi Guidónak, a magyar haza és tudomány körül szerzett elévülhetetlen érdemei kiszorították, hogy helyet engedjenek a még fényesebb és címerszerző érdemeinek még jobban megfelelő grófi czímernek, mely a hazafias magyar-örmény családok közül ez esetben jutott először és a mai napig még utóljára osztályrészül. Igen is Karátsonyi Guidó (szül. 1817. áug. 7., meghalt 1885. szept. 15.) volt az, ki emberbaráti s jótékonyczélú intézetek javára, mint egy második Széchenyi István gróf, pénztárát megnyitotta és vagyonából félmilliónál nagyobb összegre rugó alapítványokat tett. Nevezetesen, hogy csak a legfőbbekre szorítkozzam, 1858-ban Rudolf néhai trónörökös Ő Fenségének születése emlékére különböző intézetek segélyezésére 105,000 ft., a magyar nemzeti színház nyugdíj-intézetének 13,600 ft., a magyar nemzeti zenedének 5250 ft., kiházasítási alapítványra, mely az évenként tartatni szokott »Rózsa-leány ünnepélyt« eredményezte, 20,009 ft. stb. adományozott.

Karátsonyi Guidónak, ki különben is minden előhaldást czélzó mozgalomban páratlan tevékenységet fejtett ki, ezen érdemei liúvták fel az uralkodó figyelmét, hogy őt, a nemcsak őseinél, de erényeinél fogva is nemes férfiút törvényes utódaival egyetemben Bécsben 1859. február 7-én kelt legmagasabb elhatározásával előbb osztrák birodalmi

grófságra emelje, mely méltóságát utóbb 1874. márczius 14-én Magyarországra is kiterjesztette.

A családnak ezen grófi czimerét a Magyar Nemzetiségi Zsebkönyv adatai nyomán a következőkben adhatom: »Négyelt pajzs, a 3. és 4. mező közé beékelt mezővel és vágott szív-pajzsossal; ebben fönt vörös mezőben koronás arany kétfejű sas, lenn ezüst mezőben fekete mérleg. A nagy pajzs 1. és 4. kék mezőben szemközt fordult koronás syren, melynek halfarka jobbra (balra) hajlik; baljában (jobbájában) balra (jobbra) ezüst kettős keresztet tart, jobbját (balját) csipőjére illeszti. 2. vörös mezőben jobbra fordult, két hátsó lábán álló ezüst bika, arany nyakörvvel, arany szarvakkal, patákkal és farkkal. 3. vörös mezőben egyenest álló, szemközt fordult természetes medve, jobb első lábával egy kivont kard arany markolatát, baljában annak hegyét fogva, vízszintesen maga előtt tartja. 5. befelé hajlott szélű beékelt mezőben ágaskodó, jobbra fordult kék párducz, torakából és füleiből kitörő tüllel, jobbájában babérkoszorús kivont kardot tart, baljában levágott török főt. Öt sisak; sisakdiszek: 1. (középső) a sas; takaró: arany-vörös, ezüst-vörös. 2. a medve; takaró: ezüst-vörös 3. a kinövő syren; takaró: ezüst-kék. 4. a kinövő bika; takaró: ezüst-vörös. 5. a kinövő párducz, mind miként a pajzsban; takaró: ezüst-kék. Pajzstartók: jobbról koronás kétfarkú természetes oroszlán, balról koronás arany griff, mind kettő nyakán lelogó arany lán cz. Jelmondat vörös szalagon arany betűkkel: »Pietate, Honore et Perseverantia.«

Ha e grófi czímert közelebb bonczkés alá vesszük, azonnal feltűnik, hogy itt is annak alapelemeit az ősi és az 1749-ben Mária Terézia által bővített nemesi czímer képezi s így a már előttünk ismeretes habléány, mérleg és ökör (bika) címerképekkel itt is találkozunk. Új bővítést nyer azonban ezen grófi czímer az uralkodóház címerképén, a kétfejű sason kívül első sorban a Marczibányi család¹⁾ czimeréből, melyből a medve és másodsorban Grác

¹⁾ Karátsonyi Guidó neje puchói és csókai Marczibányi Mária (szül. 1834., meghalt 1876.) volt, kivel 1851-ben kelt egybe.

városa ¹⁾ czimeréből, honnan a párducz czimerképet kölcsönzi.

A gróf Karátsonyi család 1859-től kezdve ezen címerrel él és míg egy részről soha sem feledí, hogy »Nobilitas unica est virtus,« addig más részről ősei erénydús pályáján haladva jelmondatához »pietate. honore et perseverantia« hiven széles e hazában tetteiben százezreknek gyujt világító fáklyát.

Befejezem most soraimat azzal, mivel br. Apor Péter kezdte meg metamorphosisait:

»Et haec meminissee iuvabit.«

Dr. Temesváry János.

Nagy Theodosius császár emlékezete az örmény egyházban. ²⁾

I.

A keletrómai császárság egyik leghatalmasabb keresztény uralkodója, Nagy Theodosius rendkívüli hódolatnak és tiszteletnek képezi tárgyát a régi örmény egyházban. Még az első keresztény császárról, Nagy Constantinról sem szólnak az egyházi emlékek oly áradozó magasztalással, mint ő róla. Hosszú időközön át mint szentet tisztelték s manapság is helyet foglal neve Keleten úgy a katolikus, mint az ó-hitű örmények szent életrajz-gyűjteményeiben.

Theodosiust, a kitől, mint a római birodalom nagyságának fentartójától, a pogányok sem tagadhatták meg csodálatukat, több egyházi író és zsinat mintaképpül állítja

¹⁾ A család egyik előkelő tagja huzamosabb időn keresztül Grácz város első ötvöse volt.

²⁾ E. Chasrel, Histoire de la destruction du paganisme dans l'empire d'Orient. Paris, 1850. — Lebean, Histoire du Bas-Empire. Nouv. edit. Paris, 1824. Nève, l'Arménie chrétienne, Louvain, 1886.

a keresztény fejedelmek elé. Szent Ambrus gyászbeszédet tartott fölötte Milanóban, nolai szent Paulin magasztaló iratot szentelt neki. A görögök nagy pompával ülték meg emlékezetét Konstantinápolyban; Aranyszájú szent János mondta az ünnepi szónoklatot az Apostolok templomában, a 399-ik évnek január 17-én. De csak az örmény egyházban honosult meg Nagy Theodosius napja évenként való megünnepelésének szokása. Örmény nyelven irták meg életrajzát is, belefoglalva történeti tények közé egy csomó kétes hitelességű feljegyzést is. Hogy megítélhessük e különös tiszteletnyilvánítás indokait, egy futó pillantást kell vetnünk Theodosius császár viselt dolgaira, a szolgálatokra, melyeket a kereszténységnek tett s közbenjárására az örmény királyság bonyodalmas ügyeiben.

Felvevén a keresztiséget Thessalonikában, a 380-ik év folyamán kibocsátja Theodosius Konstantinápolyból híres törvényét a keresztény hitnek nyújtandó nyílt védelméről. A következő évben új törvényeket alkot a szakadárok ellen s egybehívja a második oecumeni zsinatot, mely kárhözhatást mond Macedonius tévtanaira. Eltávolítja a szakadárokat az egyházi méltóságokból s orthodox főpapokkal tölti azokat be. Ha nem alkalmaztatja is szigorúan edictumait Nyugaton a pogányok ellen, szorgalmazza azoknak végrehajtását Egyiptomban, Syriában s a többi keleti tartományokban is, a hol elpusztulnak a leghiresebb pogány egyházi épületek, nevezetesen Serapis temploma. Személyes befolyásával szorosabbra fűzi, mint előbb bármikor volt, a polgári s a keresztény társadalom közti egységet. Két ízben őt is elszédíti a korlátlan hatalomnak mámore, de népei előtt vezeklésnek veti magát alá Antiochia elleni féktelen haragjáért s a thessalonikai mézszárlásba való beleegyezéséért. Keleten sem maradt ismeretlen a dicsőítés, melylyel szent Ambrus adózott a királyi bünbánó alázatosságának. S Aranyszájú szent János munkáit is már az ötödik században lefordították örmény nyelvre.

Másfelől az örmények hálás elismerésében nagy része van azon önzetlen támogatásnak is, melyben Theodosius ifjú és gyöngye királyaitat részesítette, a kiknek küzdeniök kellett ugy a nemzet viszálykodó nagyjai, mint a perzsa

Sassanidák hatalma ellen. Még mint Valentinián császár tábornoka, erős hadsereg élén jelent meg Theodosius 377-ben Örményország földjén. Meglángyították azonban szívet Nerszesz patriarkha esdeklései s beérte a hátralékban maradt adósarcz behajtásával. Később fegyverrel támogatva Báb-ot, Árság fiát, és örökösét Örményország trónján. Eltávolított ezen országból egy méltatlan fejedelmet, Várásztád-ot s száműzte őt a tenger közepére, Thule-be. Közreműködött abban, hogy Báb fiai visszanyerhessék őseiknek fejedelmi székét s csakis azért egyezett bele Örményország felosztásába, hogy megoltalmazhassa az országot a teljes pusztulástól.¹⁾ Theodosiusnak és fiainak fenhatóságát minden idegenkedés nélkül elfogadták a tűzimádó Sassanida-uralkodók pusztító betörései által minduntalan fenyegetett örmények.

Theodosius meggátolta örményországi kormányzóinak és katonáinak zsarolásait s igazságosan törekedett eljárni az örmény nemzet minden osztályával szemben. Tisztelettel viseltetett az új örmény egyház fejei iránt s meghívta a konstantinápolyi zsinatra I. Nerszesz patriarkhát is. »Visszahelyezé, ugymond Chorenei Mózes, az orthodox hitvallásuk miatt a bányákba számkivetett valamennyi szent atyát. Köztük volt Nagy-Nerszesz, a kit Theodosius elhalmozott kitüntetésekkel s magánál tartott Konstantinápolyban, a míg csak meg nem állapították az igazi tant a hitetlen Macedonius istenkáromlásaival szemben.«

A vallásos tiszteletet, melyben Theodosius az örményeknél részesült, még növelték második utódjának, II. vagy ifjabb Theodosiusnak cselekedetei. E fejedelem nagy előzékenységgel fogadta Örményország patriarkháját, szent Izsákot, a ki védelmet keresett nála a perzsa zsarnokság ellen, s Meszrobot az örmény nemzet legünnepeltebb tudósát. »Elrendelte, mint egyik örmény egyházatya fel-

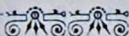
¹⁾ Theodosius nevét fentartotta Örményországban egy vár-erőd is Theodosupolis, melyet az ifjabb Theodosius építtetett 415 táján egyik hadvezére által, »hogy a neve halhatatlan legyen« (Chorenei M., 79). Ezt a helyet utóbb Garin-nak, majd görög eredete folytán Erzerum-nak (rómaiak földjének) nevezték s e néven ma is legnépesebb városa Örményországnak.

jegyzé, hogy minél előbb megtanulják az írásjegyeket, melyeket Isten adott Meszrobnak, s hogy e czélból a királyi kincstár költségén iskolát állítsanak fel.

Nemcsak az örmény történetírók dicsőítik Theodosiust, egy ősrégi szent életrajz-gyűjtemény, az *Ájszmávurkh* (*Այսմավուրխ*) is belefoglalta az egyházi hagyományok kötelékébe életének eseményeit. Az örmény egyház mint egy második Constantinnak tekintette őt s január hó 18-át szentelte emlékezete megülésének. Nevét a görög minta után *Theotos* formában tartotta fenn, ámbár az értelmének kifejezésére az örmény nyelvnek is van megfelelő szava: *Ásztvádzádur*, Isten-adta.

— A második közlemény jövő fizetünkben. —

Dr. Molnár Antal.

Emléklapok az 1848—49-iki magyar függetlenség harcaiból.

III.

Azonban a szakadás és a kölcsönös bizalmatlanság a birodalom különböző népfajai között olyan mély gyökereket vert, hogy ekkora változásra még a valószerűség sem számított. A mi pedig a csehek és németek cooperacioját illeti — habár e vélhetően az elkeseredés különféle szempontjaiból tekintették — annyit mondhatunk, hogy a viszonyosság (krisis) idejében tőlük sokat nem lehetett várni, mert Prága és Bécs a hódító önkényétől függött. A legfontosabb kérdés tehát az volt, hogy a magyar királyság különböző népfajai minő állást fognak az új alkotmánynyal szemben elfoglalni. És itt be kell vallanunk, hogy nem egészen a Kossuth hibája volt, ha nem sikerült neki az érdek különbségeket összeegyeztetni.

A horvátok és szerbek nagy része kinyilvánítá, hogy békétlenek azon elégtelen eljárásért, melyben a bécsi miniszterium részeltette őket; de valamint a horvátok, úgy a szerbek is erejükben megbénították a főnök által, kik ők ma-

guk választottak. Horvátország báni-táblája tiltakozott az új alkotmány kihirdetése ellen; de Jellačić kijelentette, hogy neki kötelessége volt törekedni arra, hogy az kihirdetessék, és hogy a tábla csak parancsainak végrehajtására van hivatva. Némelyek (Rajačić) úgy tettek, mint a szerb vezetők, szinből az ígéretnek elfogadása ellen szólottak, pedig az új alkotmányt akarták ősrégi szabadságaik helyébe tenni. Rajačić megtartja egy ideig tekintélyét földiein felett, de elfogad egy hasonlatlanul alárendelt állást az osztrák tábornokkal szemben... Másrészt úgy látszik, hogy Kossuth, ezt az alkalmat, midőn a horvátok és szerbek között általános elégtelenség uralkodott, elszalasztotta és a helyzet ki nem zsákmányolta és csak néhány hónap múlva, midőn ő közel volt a kétségbeeséshez, tette meg ajánlatát engedményeiről; de ezek akkor önkéntiségüket már elvesztették. Kossuth csakugyan akart a románoknak engedményeket adni, mert ezek által őket — hite szerint, — el lehetett volna szakítani a szászoktól — és választott is közvetítőül egy férfit, kit ő e célra alkalmasnak tartott; de ez megcsalta Kossuth kémét s talán magát Kossuthot is — és a tárgyalások megszakadtak.

És ha nem is sikerült Kossuthnak ezen viszonság közepett, a különböző népfajokat, kik elégedetlenek voltak az új alkotmánynyal, maga köré gyűjteni; mégis nagyon sajnálatosnak nevezhető az az eset, hogy ő nem volt képes a magyar nemzet különböző pártjai egyesülését továbbra is fentartani. Ez pedig annál feltűnőbb volt, mert úgy látszott, mintha ebben az időszakban a Kossuth és Görgei közt volt meg hasonlóság személyes és politikai okai hirtelen eltűntek volna.

De Görgei helyébe Vetter neveztetett ki, mi heves felindulást idézett elő; azonban Vetter hirtelen megbetegedik, mely körülmény a fővezérségből való eltávolítását tette szükségessé; így tehát az elkeseredésnek vége szakadt annál is inkább, mert márcz. 31-én újra Görgei neveztetett ki ideiglenes fővezérnek. Az épen akkor kibocsátott új alkotmány jellege és forrása aztán azt eredményezte, hogy Kossuth és Görgei politikai véleményben egymással megegyeztek. Ilyen viszonyok közt úgy látszott, hogy megszűnt az

ok, mely szakadást idézett volt elő a Görgeit követő katonai párt és a sokkal nagyobb párt közt, mely vezéréül Kossuthot ismerte. De nemsokára máskép történt.

Görgei és barátai megesküdték, hogy engedelmessé-
nek Ferdinánd királynak és hívek lesznek az alkotmány-
hoz, mi 1848. márcziusban tétetett közzé. Ezek mit se akar-
tak tudni Ferdinánd király lemondásáról és kinyilatkoztat-
ták, hogy Ő Felsége nevében tovább fognak harcolni.
Kossuth és barátai ellenben el voltak határozva, hogy szilárdul megmaradnak elveik mellett, azért 1849. ápril 14-én
kibocsátották a híres függetlenségi nyilatkozatot. Erre a
népképviselők Magyarországot függetlennek nyilvánították
és Kossuthot nevezték ki kormányzóknak.

— A befejező közlemény jövő füzetünkben. —

Czetz János, tábornok. *)

Az örmények és a törökök.

Az örmény régi nemzet. Volt idő, midőn az örmény
föld a Perzsaöböltől (Perzsatengertől) Ciliciáig és
Pontustól Assyriáig terjedt. Né pessége 35 milliót számlált.
Ázsia népei közt a legtörekvőbb, hatalmas, híres volt. Népes-
nevezetes városokkal, pompás épületekkel, nagyszerű templo-
mokkal, erős falakkal, bevehetetlen várakkal birt, melyek-
nek romjai mai napság is Örményország hajdani nagysá-
gáról, ereje- és dicsőségéről tanuskódnak. Dikránágérd (Tig-
ranocerta), Sámirámágérd (Semíramakert), Armavir és más
városok fényes helyet foglalnak el a történelemben. Ármavir

*) Czetz tábornok egy erdélyrészi magyar-örmény családból,
az udvarhely-megyei Galambfalva községben született. Czetz neve-
zetű örmény család tudunkkal Galicziában és Romániában szintén
létezik ma is. Az erdélyi Czetz családból született a szamosújvári
»Lukácsi-árvaház« nagylelkű maecenása: Czetz Gergely. volt gymn.
tanár; valamint nagybátyja: a híres fűvész Czetz Antal is, kinek
egy nagybecsű botanikai gyűjteménye maradt hátra, — s kinek ne-
vét a növénytanban néhány általa (a rodnai havasok közt) felfede-
zett új növényfaj viseli.

város szobrait, melyekkel fel volt ékesítve, Görögországból hozatta. Örményország híre és hatalma általánosan el volt ismerve; maga a római Pompejus is ide menekült. Ilyen volt a hajdani Örményország, mely dicsőségének tetőpontját Tigrán alatt érte el, ... azután lassan-lassan hanyatlani kezdett. Örményország jólétét és gazdagságát irigy szemekkel nézték az idegenek; azért a hányszor csak kedvező alkalom kínálkozott, reá rohantak és kiméletlenül pusztították azt.

Első ízben a hírnévszerető macedoniai Sándor idejében bomlott fel e szép ország. Sándor megütközvén az örményekkel, legyőzte őket. Utána a rómaiak folytattak hosszas háborúkat Örményországgal. Ezek után jöttek a perzsák; később az arabok fogtak az örmények ellen fegyvert. De Örményország a keserűség poharát a török idejében itta meg. Ezeknek vad, durva viselkedése, erőszaka — annyi idő óta — még most is tart és uralkodik. Azért néhány szót a törökökről is szólok.

Van Közép-Ázsiában egy tágas sík térség, mely a Kaszitengertől Csináig és Sziberiától Afganistánig terjed. E földnek neve: Tatárország. Népe pásztorkodásból él; azért a 'tatár' szótól, mely vándorló-koborlót jelent, tatárnak neveztetett. Ezek a tatárok Buchara, Samarkand, Chokan és még néhány városon kívül, állandó lakással nem bírnak; mindig lovon vannak: ma itt, holnap ott. A hol alkalmas legelőt kapnak marháiknak, oda mennek; útjukban a mi kezükbe kerül, azt sajátjuknak tekintik. Ezek az emberek gyermek koruk óta rablás- és ragadmányból élnek. A tatárok két törzsre szakadnak; azok, kik az ország keleti részén tartozkódnak, mongol-oknak hivatnak, mi nyelvükön vitéz-t jelent; ellenben azok, kik a nyugati részen koborolnak, török (thurkh, kegyetlen, embertelen) nevet nyertek. Mind a mongolok, mind a törökök egyazon eredettel és egyazon sajátságokkal bírnak: vadak, kegyetlenek, rablók; de külsőre nézve egymástól különböznek. A mongolok kis termetű, erős egyének, apró kék szemekkel; ellenben a thurkmenek magas termettel, arányos tagokkal, fényes, fekete szemekkel bírnak; azért a perzsák ezeket thurkmeneknek: szép embereknek nevezték.

A törökök ismét különböző ágakra szakadnak, úgy-mint: jozbekek, kirgizek, thádsêkok (*muşhik*) és at. Ez utóbbiak felső Örményország szomszédságában lakván az örményeket folytonosan szorongatták. Örményország sík térei és a lakosság közt uralkodott jólét csábítólag hatottak reájok; azért időnként átkelven a határon, az örmény legelőkön talált marhákat elrabolták. Ki-kiűzték ugyan az örmények e rablókat határaikról, de azért ezek hovatovább nagyobb meg nagyobb erővel rohantak az országra.

Örményország több tartományra volt felosztva, melyeket egy-egy zsarnok, önhitt, irigy satrapa kormányzott. Ha a nagyszámú törökök valamelyik tartományra rohantak, a többi satrapák nem siettek ennek segítségére. Ezt látva a törökök, neki bátoródtak és egyik tartományt a másik után hódították meg. Művelt nemzet, barbárok kezébe került. Még rosszabbra fordult az örmények sorsa, midőn a törökök az arabok vallását vették fel, mely azt tanítja, hogy a hitetleneket ki kell irtani. Kard a kezökben »Allah«-t kiáltva átkeltek Európába is és eljutottak Bécs falaiig; de kénytelenek voltak innen visszahuzódni

Szongott Kristóf.

A szamosújvári országgyűlés.

— Jókai Mórnak a „Damokosok“ című regényes történetéből. —

Rákóczy György beült a várba, a minek akkorban még védhető sánczai is voltak, a Szamossal összekötve.

Hanem a diaeta számára nem volt a várban hely; ott nincsenek nagyobb termek.

Ellenben volt ott egy igen nagy uradalmi pajta: azt lehetett rendezni országháznak. Egy kis radikális takarítás, a falak kimeszelése, a gerendák lepókhálózása után egészen alkalmassá lett az téve rendeltetése céljára. Az ablakain ugyan nem voltak üvegtáblák, s annál fogva keresztül-kasul járhatott rajtuk a szél; hanem a két végét, a mi pajták szokása szerint nyitva volt (hogy

a terhes szekerek által- s kijárhassanak), alul bedeszkták hevenyében; felül azért csak nyitva maradt. Egyéb baj aztán nem volt, mint hogy az ezer meg ezer veréb, a mi már ideszokott, nem szünt meg csiripelni odafenn a házban a tanácskozás folyamata alatt; s a protonotárius urnak ugyan vigyáznia kellett, hogy az egerek meg ne egyék a jegyzőkönyvét, minekelőtte hitelesítve van. Egy hosszú asztalt lábakra végig nyujtoztattak a középen a rendek számára, annak a felső végéhez T betű formára egy másik asztalt ragasztottak; a mi a fejedelem tanácsurainak volt a helye. Rédey Ferencz uramnak, az elnöknek karosszék jutott, a tanácsurak szalmaszéket kaptak, a rendek beérték lóczával.

De mind jó ez, ha bölcseség van hozzá! A Rákoson még ennyi sem volt. Mégis milyen jól ment minden!

Hanem az volt a nagy baj, hogy a fejedelem betegnek jelenté magát. Az udvari orvosa, doctor Reineckius azt mondta, hogy a szive van meghülve s azt mással, mint porrátört csörgökigyószívvel nem lehet felmelegíteni; az pedig csak Bécsben kapható. Az egykori krónikairó ellenben azt mondja, hogy biz az csak afféle »febris scholaris« volt. Mikor a gyerek nem tudja a leczkáját, azt mondja, a hideg leli.

Bizony pedig a jó Rákóczi György ugyancsak nem tudott azokra a kérdésekre megfelelni, a miket az ország rendei hozzá intéztek.

Az első kérdés mindjárt az volt, hogy ugyan miért csinálta az országgyűlés tudta és beleegyezése nélkül azt a szerencsétlen hadjáratot! Ki vette rá, hogy hadsereggel menjen Lengyelországba koronát keresni?

Hát erre bizonynyal a fejedelem nem tudott egyebet felelni, mint azt, hogy meghült a szive.

A második kérdés meg az volt, hogy mi módon fogja már most az elfogott tömérdek rab hazafit a tatárok lánczából kiszabadítani?

Erre a fejedelem még rosszabb betegséget vallott be: azt, hogy üres a cassája.

A jó multság bekoronázására aztán még ott ült a nyakukon a szultán tihájja. Akmet bég, s a tatár khán követe Dája-Lot-Ali bég, a kik minden nap kétszer bekopogtattak, hogy letették-e már a rendek Rákóczy Györgyöt a fejedelmi székbe? Ezek másról hallani sem akartak. Ha nem teszik le ezt a »lázadót,« a ki a felséges szultánnak nem engedelmeskedik, jön az egész tatárság egyfelől, a budai basa másfelől, az erdélyi népséget a lovai lába alá gázolni. Válasszatok magatok közül egy »emberséges embert!« Ez volt a mindennapi szavuk.

És a magyar urak naponkint nem tehettek egyebet, mint hogy a két bégnek hol egy cifra kaftányt, hol egy szép aranyos billikomot küldtek ajándékba, hogy csak türtöztessék a haragjukat.

Mindennap újra be kellett a szájukat csukni vagy arannyal vagy ezüsttel.

Megérkezék azonban Damokos Tamásné az özvegyek táborával Szamosújvár alá. Az örmény asszonyok még feleuton eléiük vonultak egész processióval a városból. *) Mikor felvonultak a Szamos mentén, egész tábor volt a sokaságuk: minden falunak a maga fekete zászlója.

Azon a reggelen pedig különös csodatünetmény jelent meg az égen: mint ez a krónikában fel vagyon jegyezve. Az igazi nap körül egy fényes szivárványba játszó tág udvar öblösült s annak a karimáján, délponton és a két horizonon három ellennap támadt. A valódi nap ép oly sápadtnak látszott, mint a három naprém, hogy pusztá szemmel a tárgyárjába láttak, s az egész ég nem volt kék, hanem szürke. Sokáig bámulta minden nép ezt az égi csodát. Gonosz jövendöket jósoltak belőle. Hogy négy fejedelem fog lenni egyszerre Erdélyországban: (egyik sápadtabb, mint a másik) s nagy vérontás, országrómlás lesz vége.

S be is teljesült e rossz jóslat; pedig ez nagyobb csoda volt a földön, mint az a másik odafenn az égen.

Talán ez égi tüneménynek a bámulata okozta, hogy az oda irányzott figyelem miatt ezt a kisebb tüneményt alig vette észre valaki, a mint egy csupa asszonyokból álló tábor körül fog egy kerített várat: bezárja azt szekérsánczaival, mintha a leghadismerőbb megszálló ellenség volna.

Csak azután, hogy az országházzá átalakult pajta előtt megjelenék egy száz főre menő küldöttség, mind az ország legelőkelőbb özvegyasszonyaiból válogatva, kiknek némelyike még a kis ölbeli gyermekét is elhozta, kezdék észrevenni az »urak,« hogy ideleln a földön is történik valami. Kemény Simon (az elfogott Kemény János fővezér nagyobbik fia) mint háznagya a diétának, találkozik legelőbb az asszonyságokkal, s azt kérdezi tőlük, hogy hová igyekeznek? Az asszonyok vezetője, Damokos Tamásné választ adott neki, mondván:

»A diétára jöttünk, a fogságba vitt rabok kiszabadítását szorgalmazni!«

— Azt ugyan helyesen teszik; mondá a nyájas levante. Tessék beszélteni. Odabenn tanakodnak már a rendek.

Azzal bebocsátá őket mind a százat. A pajta előterében volt egy korlátokkal elzárt rész a hallgatóság számára, ellátva lócsákkal: azokra a hölgyek szépen letelepedének s kezdetben igen csendesen viselték magukat.

Ellenben a többi asszonynépet a darabontok az ajtóból viszszerterelték. Azok aztán a pajta mind két oldalán neki feküvének

*) Legyen szabad itt azon szerény észrevételt tennünk, hogy Rákóczy György idejében Szamosújvárt még nem voltak örmények. Ezek csak később Apaffi alatt jöttek be. Szerk.

a deszkázatnak s a deszkák hasadékain át hallgatók és szemlélik a diétán történendőket: mások pedig felkapaszkodának a pajta ablakaiba s onnan dugták be a fejeiket: úgy, hogy minden ablak tele volt kíváncsi ábrázatokkal.

Eleinte az uraságoknak tetszett az nagyon, hogy ilyen szép auditoriumuk van. Igyekeztek is kitenni magukért ékes szónoklatokkal.

Az öregebbik Ebéni ott vette fel a szót, a hol Deésen elhagyá; követelve, hogy a fejedelem adjon választ arra a kérdésre, ki bírta rá, mi oka volt rá, hogy a szerencsétlen lengyelországi hadjáratba beleugorjon? Igen keze ügyébe eső oratori fordulat volt tőle, amidőn odamutatva a karzaton megjelent gyászoló özvegyekre, azoknak keserves szenvedéseit megható szavakban ecsetelé, az özvegyek hangos zokogása mellett.

E vehemens szónoklat behatása alatt a rendek azonnal határozatot hoztak, hogy a fejedelem még egyszer szólíttassék fel catherine, hogy feleljen meg erre a kérdésre; a határozatot pedig sietve vigye fel hozzá Barcsay Ákos, rontson be a fejedelem szobájába, s ha beteg is, ha nem is, adjon választ, ne tartsa a világot véka alatt!

Barcsay Ákos bement a várba, az alatt az urak több ismerősre akadván az asszonyok között, azokkal eldiscurálgatának: mikor aztán Barcsay Ákos visszajött, ismét a helyeikre ülének.

Barcsay mély csendesség közepett elmondá, hogy a fejedelem izenete ez: Ő a lengyelországi hadjáratot egyenesen a fejedelmi tanács tudtával és beleegyezésével kezdte meg.

No iszen támadt erre nagy patália! A hosszú asztalnál ülő rendek mind felugrálának, s huszan is kiabáltak egyszerre, az ökleikkel fenyegetve a felső asztalnál ülő tanácsosokat: mindent elmondtak azokra, csak azt nem, hogy derék emberek.

Az asszonyok ezt a jelenetet csak hűledezzé nézték, mind a korlátok mögül, mind az ablakokból: azt hívék, hogy most mindjárt darabokra apritek az urak a tanácsosokat.

Nagy sokára szóhoz tudott végre jutni az elnök: Rédey Ferencz urán. Mind a két kezével megütve a mellét, így kiálta:

— Isten engem úgy segítjen, hogy senki én velem e hadjáratnak semmiféle okát nem közölte!

Ez nagy szó! Mikor egy puritán életű ember azt mondja: Isten úgy segítjen! Nem volt ez akkoriban utfélt szólásforma.

— Esküdjének meg a többi tanácsurak is! Követelték az urak a hosszú asztalnál.

S a tanácsos uraknak egyenkint fel kellett állni és éhez emelt kézzel megesküdni, hogy egyikükkel sem közölt egy szót is a hadjárat okairól.

Ilka asszony és a többi özvegy kezdték ezt a dolgot már egy kissé unalmasnak találni s fészkelődtek a helyeiken.

— Hát akkor miért adták a tanácsurak a beleegyezésüket a hadjárathoz? kiáltá Ebéni.

Rédey Ferencz, sarokba levén szoritva, kénytelen volt kirukkolni a válaszszal.

— Hát énnekem Kemény János a fővezér azt mondta, hogy igen fontos okok parancsolják a lengyelországi hadjárást; de azok annyira titokban tartandók, hogy ha az ő saját inge tudna felőlük valamit, még azt is a tűzbe dobná.

»Nekünk is mind azt mondta!« bizonyozának a többi tanácsurak a felső asztalnál.

Erre aztán megújulva tört ki a vihar ideleinn!

»Meg kell notáznia Kemény Jánost! Számüzessék! Tüztől, víztől eltiltassék!«

A nagy harag nem csillapodott le előbb, mint mikor a protonotarius felmutatá az összehajtott iv papírt, tudatva a rendekkel, hogy ime készen van a »nota« Kemény János ellen. Számüzetik Erdélyből örökre.

Vigye fel a notát Barcsay Ákos azonnal a fejedelemhez aláírás végett. Ha beteg is, ha nem is, ezt alá kell írnia.

A mig azonban Barcsay odajárt, berohantak a terembe Kemény János két legény fia, s az idősebb Simon, kirántva kardját, neki hevült arczczal kiálta a rendekre:

— Én az apám becsületében gázolni nem hagyok. A ki az én apámat hazaárulónak meri nevezni, mind kihivom egy szál kardra. Csunyaság, léhaság egy távollevőre kenni minden hibát; a ki nem jöhet ide magát kitisztáznia! Azt itélni számüzetésre, ki maga is ott sinylődik tatár Krimiában rablánczokra verve.

De már ennek az asszonyok is mind pártjára keltek. »Csunyaság! gyalázat! A rabvezért itélni el! A helyett, hogy kiszabadítanák!«

A rendek alig tudták lecsillapítani ezt a lármát, s a közben maguk is rájöttek, hogy biz az egészen helytelen dolog volt: szegény Kemény Jánost itélni el számkivetésre, a ki a nélkül is rab-ságban ül: s nagy nehezen rávették a heveskedő Simont, hogy dugja hüvelybe a kardját s aztán jobban megruminálva a dolgot. másik határozatot hoztak, melynek értelmében Kemény János fővezérnek fenhagyatik, hogy ha hazaszabadul a fogságból, magát a rendek előtt, ha tudja, tisztázhassa, s a veszedelmes hadjárat okainak igazságát kimutassa.

Mikor aztán Barcsay Ákos visszatért az elsőbb határozattal; melyet ugyan nagy koczodásba került a fejedelemmel aláíratni, akkor azt mondták neki, hogy no csak forduljon meg a sarkán, s vigye fel a fejedelemhez ezt a második határozatot.

— Eb megy vissza harmadszor is a fejedelemhez! Így is majd kidobott ő nagysága, doctor Reineckius pedig mindenkit a kristálylyel fenyeget, a ki ma még egyszer a magas beteget hábor-gatni próbálja.

— No hát, felviszem én! ajánlkozik Kemény Simon, s a rendek ráhagyták: elfeledkezve róla, hogy ő a háznagy, a kinek a rend fentartása kívül is, belül is, hivatalos kötelessége.

Ezzel hát a mai ülésnek a feladata szerencsésen be lett volna végezve; a rendek kérdeztek sokat: megtudtak semmit; határoztak sokat: végeztek semmit.

S azzal, quasi re optime gesta, kezdtek felcizihelődni s abba a gyűlésbontó csendes zszibongásba általmenni, a mikor senki se bánja, hogy vajjon miért tátog az elnök.

Az asszonynépben forrt a méreg!

— No, feleim! monda Ilka asszony, most kez d ö d i k már az országgyűlés!

Azzal felugorván a padra, hatalmas harangcsengésű szóval elkiáltá magát:

— Ur uraim! Országos rendek és méltóságok! Ne higyjétek aztat, hogy mi azért jöttünk volna ide, hogy a ti koczódásaitokban gyönyörködjünk; hanem hogy töletek a mi rabságban sinylődő férjeink kiszabadítását követeljük!

Ez a felszólalás nagy indignatiót keltett a rendek közt.

— Csitt! asszonyok! Ez itt országháza! kiálta recsegő hangon az egyik tanácsur nagy dölyfösen.

De visszavágott ám neki Ilka hatalmasan.

— Bizony majd azt hinné az ember, hogy még most is pajta, arról a sok üres szalmáról, a mit uraimék itt csépeltek.

— Ez már szörnyűség volt. »A tyuk kukorékol!« »Mulier taceat in ecclesia!«

— Fájdalom, hogy nem vagyok »mulier«, nem asszony, hanem »vidua« özvegy asszony s az özvegyasszonynak hazánk törvényei szót és szavazatot adnak, mindenha! Tudjátok, a kik a törvényt ismeritek.

Ez egy kis gyenge lefőzés volt. A szép szónoknőnek akadtak rögtön párthívei, a kik azt kiálták: »halljuk! halljuk!« Mások ellenben, különösen az éltebb urak, annál határozottabban hangoztatták: »Vége van! Levata est sessio! Ebédre harangoznak.«

S valóban a szamosujvári toronyban épen akkor kezdtek el delet harangozni.

— Uraim! kiálta Damokosné; kilenczvezener jó magyar hazafinak nem harangoznak ebédre, a kik tatár rabságban moslékkal és döghulladékkal tengetik életüket! Van-e lelkük kegyelmeteknek, hogy nyugottan asztalhoz üljenek, hogy fejüket álomra hajtsák, a míg kilenczvezernyi vérük, atyafiuk jajkiáltásai verdesik az eget; s idehaza egy egész árván maradt nemzet sir miattuk? De fogadom lelkemre, hogy ma kegyelmeteknek sem harangoztak ebédre, de még vacsorára sem fognak harangozni! Mert mi innen kegyelmeteket ki nem bocsátjuk addig, a míg a raburaink kiváltását el nem végzik.

»Nem bocsátjuk! Bizony nem bocsátjuk!« kiáltozák egy szível és szájjal mind a száz asszonyok, a kik odabenn voltak.

Kiabált az elnök, harsogtak az urak, de mind elnyomta azt az asszonyok sivalkodása. A kivüllevő asszony nép pedig, a ki a bejáratnál leste a kimenetelt, azt vélve, hogy a küldötteiket odabenn öldöklék, nekivetélkedék annak a gyarló deszkapalánknak, a mi a pajta nyílását elzárta, egyet recscent, kettőt roppant, azzal bedőlt, s a résen keresztül tódult be az egész asszonyserég, a menynyi csak befért.

A tulsó oldalán a pajtának épen olyan deszkafal volt felállítva, nagy hiba lett volna, ha másik pillanatban az ott összegyülekezett fehér népek azt is be nem döntötték volna; most aztán mind a két oldalon megtelt az országház asszonynyal, a mennyi csak befért, a kivülről tódulók a száz küldöttet előre tolták, úgy hogy azok a zöld asztalhoz, az urak hátára lettek szoritva, egy-kettő a tolongásból felugrott a lóczákra, utóljára Damokosné valami tizedmagával épen a zöldasztalra jutott fel.

Lárma pedig vala olyan nagy, hogy senki a maga szavát nem hallhatá.

Soha még országgyűlést, mióta a világ áll, még ilyen »pressio« alatt nem tartottak.

Szép lett volna feloszlatni a gyűlést, csak lehetett volna. De minden követnek a vállára három asszony támaszkodott, ott kellett ülvé maradni.

Végre aztán Damokosné addig integetett a becsődült asszony-népnek, mutogatva, hogy ő akar beszélni, a mig lassanként elcsendesülének.

Az első csendességet azonban egy tanácsos ur arra használá fel, hogy mérgesen protestáljon az erőszak ellen.

»Micsoda violenzia ez?«

— Igenis, violenzia. Felelt rá Ilka asszony. De igazat ad nekünk hozzá ez a gyászfátyol a fejünkön, a mit mi sem jókedvünkben viselünk. De bár akkor tették volna az asszonyok ezt a violenziát, mikor kegyelmetek elhatározták, hogy háborút kezdjenek! Bár akkor jöttünk volna ide protestálni az oktan vérontás, pusztulás, veszedelem ellen, a mi országunkat érte. Egész sor tanácsos ur esküdött itt rendre egymás után, hogy ő semmit sem tanácsolt a fejedelemnek, mikor az a hadjáratához készült; küldték volna hát maguk helyett az asszonyaikat; azok majd tudtak volna a fejedelemnek jó tanácsot adni.

Ez az igaz mondás egy kis derültséget keltett az urak között is. »Füge egy menyecske!« dörmögék a szakállukba.

Azután nagy csendesség között folytatóá Damokosné:

— De nem jöttünk mi ide zürzavart, háboruságot csinálni. Nem hányjuk mi szemére sem a diétának, sem az ország tanácsnak, sem a fejedelemnek azt, a mi megtörtént. Tudjuk, nekik is fáj. Hanem azért jöttünk, hogy a megtörtént veszedelem megszün-

tetését követeljük. A mit az ország és a fejedelem elrontott, tegye jóvá az ország és a fejedelem; váltsa ki őket seregestül.

Rédey Ferencz elnök uram csendesesen válaszolt az asszonyi szónoknak.

— Hiszen éppen azon tanácskozunk, jó asszony, hogy hogyan és mi módon?

— Minek ide ez a nagy tanácskozás? Itt van a szultán követe, itt a tatár khán követe: le kell a kezeikbe tenni a váltságdíjat s azonnal hazaeresztik a fogoly seregünket. Minket se kinoznak, azokat se kinozzák tovább.

— Igaz az, jó asszony! helyeslé az elnök. De hát a mostani inséges időkben honnan vegyen egy akkora summát az ország, mint a mekkorát a khán követe, jó asszony?

Damokosné megsokalta már a sok »jó asszony«-t; mert neki más titulusa is volt.

— Hát megmondom, jó ember, hogy honnan vegye az ország azt a nagy summát egyszerre. Meg van az, közel van, csak meg kell markolni. Ott van a nyolczvanezer arany, a mit dicsőült nagyfejedelmünk Bethlen Gábor király az országnak hagyott rendkívüli szükségre. Itt a rendkívüli szükség; ott a nyolczvanezer arany! Tessék approbálni.

Az urak között élénk mormogás támadt. Ez az asszony a fejére talált a szegnek. Tudták az urak maguk is, hogy megvan az a pénz. Csakhogy az a fejedelemnő ládája fenekén van; s nem akadt férfi, a kinek elég erős szive legyen erre ráutalni; asszonyi bátorságnak kellett feltámadni, mely az első szót kimondja.

Az indítvány meg volt már téve, in optima forma. Lehetett fölötte tanácskozní, napirendre kitüzés nélkül.

Nem is lehetett ellenvetést tenni! Ez a pénz az országé. Joga van vele rendelkezni.

Az egyik Ebéni rögtön magáévá tette az indítványt, s rövid szóváltások után, amik inkább csak a formaságok megtartása végett emeltettek, kimondható az elnök a határozatot, miszerint a rendek a Bethlen Gábor hagyományozta összeget a rab hadsereg kiváltására fordítják. S ezzel a mai gyűlés csakugyan nevezetes lépést tett előre.

— No már most hugomasszonyok, szálljanak le az asztról: s menjenek haza Isten hírével! Mondá az elnök.

— Dehogy megyünk: viszonzá Ilka asszony. Nincs még ezzel vége. Ha egyszer vége lesz, majd kiáltunk mi az országgyűlésnek olyan nagy vivátot, hogy reng bele a ház, s elmegyünk a magunk jószántából, minden küldés nélkül.

— Hát mi kívánságuk van még?

— Mi bizony? Hát talán azt gondolják a tekintetes rendek, hogy azért, mert »hosszu haj, rövid ész«, hát mi sem látunk tovább az orrunknál? A mióta szegény rab uraink távol földön vannak, megtanultuk már a messzelátást. Hiszen vaktyuk volna, a ki

azt nem látná, hogy a mint Lorántfy Zsuzsánna nagyasszonyom megtudja azt, hogy a rendek elhatározták a Bethlen Gábor kincsének kiadását, menten összepakol Fogaras várában, s úgy el-ki-kocsikázzik széles Magyarországra a pénzzel együtt, hogy üthetjük bottal a nyomát. Meg kell azt a pént fogni, még pedig vasmarokkal.

— Ebben az asszonyban tizenhárom prókátor veszett el: dör-mögé az elnök a protonotáriushoz.

— Meg hét diplomata: toldá hozzá a főjegyző.

— Hát hogyan gondolja kegyelmed, urasszonyom?

— Megmondom én azt is. Határozzák el a rendek egyuttal az özvegy fejedelemasszony elfogatását is.

De már erre nagy zugás támadt a urak között. Ez még sem megy. Ez már lehetetlen! Elkezdték egymás közt diákul társalogni, hogy a nők ne értsék.

»Hoc non pergit! Hoc non pergit!« Ez hangzott legsűrűbben.

— Már pedig, akár »pergit«, akár nem »pergit«, de uraságtok innen addig el nem »pergit«, a míg ezt el nem határozza a diéta: ha holnapután ilyenkorig együtt maradunk is.

Ez veszedelmes fenyegetés volt. Ez az asszonyhad bizony még kiéhezeti a diétát.

Keresztülrontani rajtuk pedig tiszta lehetetlenség. Csak a kik odabenn vannak is, rengeteg sokaság, de hát még a ki a pajtán kívül áll! Az egész áttörhetlen hadsereg!

Nem volt itten más szabadulás, mint hogy tegye ismét Ebéni uram magáévá a veszedelmes indítványt, s abba azután a rendek általános köhögéssel és torokköszörüléssel consentiáltak. Protonotárius uram soha olyan nehezen nem concipiált, mint ezuttal, a tollának a szárát félig megette, a míg elkészült vele; akkor meg a rendek nem voltak megelégedve a conceptusával; de biz ő maga sem: mindenki hozzá szólt, az egyik ezt a szót, a másik amazt kívánta beleszuratni, ide egy clausulát, oda egy mentális reservátát, a »pedig« helyett »mindazonáltal«-t. Utoljára addig furtak, gyalultak rajta, míg csakugyan nyélbe sütötték a határozatot, mely szerint az özvegy fejedelemasszony, rangjához illő tisztességgel, nyájas és kellemes módon elfogattassék, s a pénzzel együtt az egybegyült Rendek elé hozassék és kérdőre vonassék.

Porzót és pecsétet rá!

Kisebb közlemény.

Kétszázezer forintos milleniumi alapítvány. A mult hetek alatt az összes magyar sajtó rokonszenves sorokban igen elismerőleg szólott a fejedelmi alapítványról, mit Szamosújvár város tett, hogy négyosztályú középiskoláját kiegészítse. Lapunk tere nem engedi, hogy e szép nyilatkozatokat mind közölhessük; de bár kettőt mégis bemutatunk. A »Pesti Napló« ezeket mondja: »Szamosújvár város közönsége a magyar állam megalapításának évezredes fordulója alkalmából kétszázezer forintos alapítványt tett a városban létesítendő főgymnasiumra. A város hazafias közönsége nagy lelkesedéssel egyértelműleg hozta meg ezt a határozatot s erre vonatkozó előterjesztését már legközelebb küldöttség útján fogja a közoktatási miniszter elé terjeszteni. A várost, mely ezeltől egy évszázaddal — első városaink sorában — egy magyar nyelvvelő társaság alapítására ezer aranyat, az akkori viszonyok közt igen tekintélyes összeget, ajánlott föl, — mostani elhatározásával is első sorban igen fontos állami szempontok vezérelték. . . « A »Fővárosi Lapok« ezt írta: »A millenium megünnepléséről sok szó és írás volt már, hanem az alkalmilag rendezendő kiállítást nem számítva, más körökből praktikus alakot még vajmi kevés indítvány öltött. Ilyen a nagybecskereki gyermekmenhely, mely a magyarság céljait fogja szolgálni. Most meg Szamosújvárról, az örmények haladó városából érkezik egy hír, mely nemcsak a közművelődés, hanem a magyarosodás szempontjából is felette dicséretes. A város t. i. kétszázezer forintos alapítványt tesz egy főgymnasium létesítésére. Van már gör. kath. püspöksége, káptalana, eddig hiányzott olyan középiskolája, hol a gör. kath. ifjúság is hazafias magyar nevelésben részesülhessen. A milleniumra lesz az is, s az örmények hazafias gondolkodásának ez újabb nyilvánulása csak nevelheti a rokonszenvet irántuk.« — A 24 tagú küldöttségnek, melynek dr. Molnár Antal volt szónoka, a közoktatásügyi miniszter a következő választ adta: »Igen tisztelt uraim! Már a hirlapok útján igen élénk örömmel értesültem Szamosújvár szab. kir. városának azon elhatározásáról, hogy az ottan felállítandó, illetőleg kiegészítendő főgymnasium céljából igen jelentékeny áldozatot hoztak; nem habozom elismerni, hogy ily intézetek felállítása állami kötelesség ott, hol az állameszme szolgálata kiválóan szükségessé teszi azt. Én még e szempontból is foglalkoztam az Önök ügyével; de habár teljes lehetetlen is minden ilyenmű kívánságot kielégíteni, mégis ezúttal azon természetes és logicus következmény előtt állok, hogy sokkal jobban lehet az állameszme követelményeit teljesíteni ott, hol azt maguk az illető községek is hozzájárulásukkal támogatják. Igaz, hogy évről évre a gymn. összegek felemelteknek; de igaz más részről az is, hogy ezekkel szemben emelkednek a szükségletek is. Az Önök ajánlata folytán most már azon a ponton vagyok, hogy Önök hoz-

zárulásával az állameszme feladatát Szamosújvártt könnyen lehet megvalósítani. Ezek után a legnagyobb örömmel fogadom Önöket s remélem, hogy mielőbb kedvező irányban megindíthatom a tárgyalásokat. Örvendek, hogy oly messze vidékről ily szép számban jelentek meg.« (Éljenzs.)

Irodalom és művészet.

Az örmény és latin nyelv. Ántránig Joánniseán örmény nyelvész alapos, terjedelmes munkáját, mit az örmény és latin nyelv rokonságáról írt, benyújtotta Konstantinápoly mindkét örmény patriarkhájához. Ázárián örmény szert. róm. kath. patriarkha azt a most elhunyt dr. Derviseán nyelvész-mechitharistának adta át megbírálás végett; a tudós bíráló elismerő nyilatkozata ezen hézagpótló munkáról, következő: Azok, kik mai napság összehasonlító nyelvészettel foglalkoznak, kétségtelen módon bebizonyították azt, hogy örmény nyelvünk az ind-európai nyelvek egyik fő-ága. Ezen elfogadott igazság tanúi a német, francia és angol nyelvészek, kik ezt oly meggyőzően bebizonyították. Ez az örmény nyelvészek álláspontja is; magam is elismerem — személyes vizsgálódásaim alapján — ezen igazság kétségbevonhatlan valóságát. — Ántránig Joánniseán ezen fáradságos munkájában fűrkései azt az érintkezést, melyben az örmény nyelv a régi latin nyelvvel áll és nagy sikerrel hasonlít össze igen sok latin szót, melyeknek rokonsága egészen bizonyos. A tisztelt szerző összehasonlítás közben kimutatja azt is, hogy az örmény nyelv az őskorban sok változást szenvedett. Ez is nyilvánvaló és természeti törvény. Valamint minden nyelv, úgy az örmény is különböző alakot vett fel a századok folyamában — és ezt méltán nevezhetjük változásnak. . . . Még csak annyit, hogy az érdemes szerző műve nagy figyelemre méltó, mert az örmény nyelv eredeti állapotának vizsgálásában sikerrel jár el. A kitartás célhoz vezet!

— **Műtárgyak.** Edessából, hol Ábgár örmény király székelt — azt írják, hogy a földet ásva régi sirboltra bukkantak, melyből sok régiséget hoztak napfényre. A talaj mozaikkal van kirakva, a falak uralkodók képeivel ekitve. A talált régiségek egy részét ellopták, másik a török kormányzó lakára került, ki bár egy felügyelőt nem rendelt oda; azért egyik a mozaikokat törte össze, másik a képeket szaggatta szét.

Örmény felirások. Conipeare armenista, ki a londoni egyetemen tanárkodik, ezeket mondja: Indiában járván itt sok helyütt láttam örmény felirásokat; különösen azokon a hidakon, melyek örmény pénzzel épültek, láthatók ilyen feliratok.

Közgazdasági élet.

A szüret Arméniában. A »La Russia commerciale« című orosz kereskedelmi közlöny egyik közelebbi számában az Ararát-vidéknek, — illetve az orosz közigazgatási beosztás szerint Eriván tartománynak (kaukazusi kormányzóság), vagyis Oroszország legelső szőlőtermő vidékének — a mely a legősibb örmény föld, s a szőlőtermelés hazája — mult évi szüretelésével s ennek számokban kifejezett eredményével foglalkozik. E közlemény szerint a mult évi szüret Orosz-Örményország említett tartományában minden tekintetben kedvezőbb volt, mint a tavalelőtti. A termelt szőlő legnagyobb része fűrt alakjában talált vevőre, melyet az örmény kereskedők nagyrészt leszűrnék. A második- és harmadrendű minőséggel bíró szőlő-fűrtök pedig cognac, törköly és seprópálinka előállítására használatnak föl; a maradék aztán mint mazsola-szőlő kerül kereskedésbe, a belföldi piacokon.

Kándzág tartomány falvaiban az örmények főleg föld-, szőlőmiveléssel, tejgazdasággal, állat- és selyemtenyésztéssel foglalkoznak. Virágzó a szőlőmivelés, de kevés a vetés.

Az orosz kukoricza-termés. Az oroszországi gabona-kiviteli tilalom roppant gazdasági kalamitást okozott Transkaukaziában, de különösen Mingrelia és Imeretia tartományokban. Ez utóbbiakban ugyanis tavál kitünő tengeri-termés volt s minden oldalról jelenkeztek vevők, úgy hogy a nagy készletek daczára, az árak a nagy kereslet miatt jelentékenyen emelkedtek. A föld népe sietett is a tengeri-morzsolással, hogy a kész árút minél előbb piacra hozhassa. Az állomások túl voltak tömve tengeri készletekkel, melyek éppen elszállításra vártak. Ekkor jött aztán közbe (október hó közepén) a gabna-kiviteli tilalom, mely három nap alatt életbe is lépett. A készleteket természetesen lehetetlen volt elszállítani, s minthogy az illető tartományok köznépe csak csöstől szokta a kukoriczát eltartani, a lemorzsolts készlet eltartására pedig semmikép sincs berendezve, az óriási készletek ott rothadoztak az állomásokon; hol még féláron sem akadt rájuk vevő, az inséges kormányzóságokba pedig az előrehaladt évszak miatt nem lehetett szállítani. Az említett két tartomány ezúttal legalább két millió rubelnyi kárt szenvedett.

Mi újság az örmény világban?

Papp Simon, nagybirtokos, kiben Papp Géza országgyűlési képviselő édes atyját, Papp Tivadar szamosújvári örmény kath. s. lelkész öcscsét siratja, január 27-én Német-Eleméren 64 éves korában elhunyt. Boldogult Szamosújvárt született, a gymnasiumot Kolozsvárt tanulta, azután Wolf Gábor és János gyógytárába ment. A szabadságharcz ideje alatt mint gyógyszerész tett szolgálatot a magyar seregnek. Volt önálló gyógyszerész Pankotán, Nagy-Bányán;

de visszadta Ő Felsége a Kiss Ernő-féle uradalmat a családnak, melyből Papp Simon felesége Simay Anna, kinek anyja Jakabffy Juliána közeli rokona volt Kiss Ernőnek — 2000 hold földet örökölt. Ezért eladta Papp Simon nagy-bányai győgytárát és Német-Elemérre költözött. Itt jó karba hozta jóságát; mint a gazdaságot folytatott. Tevényei részt vett Torontálmege közeletében, tagja volt a megye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának, elnöke volt az ármentesítő-társulatnak stb. Becsülte mindenki. Koszórút küldöttek sírjára gr. Karátsonyi Jenő és Aladár, beodrai Karátsonyi László, gr. Csekonics, gr. Nákó, gr. Hárthur, Dániel Pál, Dániel Ernő országgyűlési képviselők, Kiss Augusztá és még többen. Temetésére külön vonat indult Nagy-Becskerekéről. Ott volt a főispán és a törvényeséki elnök is. A családi sírboltban közvetlenül Kiss Ernő mellé helyezték el földi maradványait. Nyugodjék békében!

Örmény turista. Szept. 3-án ment Marseillén át egy örmény turista Afrikába. Neve Prunkulián Tigrán lovag, ki a bukovinai Szucsávában lakó jelentékeny Prunkulián család ivadéka. Kerékpáron tette meg az útát Béctől Marseilleig; innen átment Áfrikába, aztán a Gibraltáron és Spanyolországon át tért haza. Prunkulián ügy nyilatkozott, hogy jövő évben, szintén kerékpárral, megy Keletre.

Tudósítás Aydinból. Szmyrna mellett, Aydinben, közelebb-ről nagy tűzvész dühöngött. Kétszáz házat és két zsinagógát pusztított el a tűz, s — fájdalom! — több emberélet is esett áldozatul.

Naptár-változtatás. A Törökországban élő örmények, alkalmazkodva az európai időszámításhoz, elfogadták az új, gregorianus naptárt; — s így náluk a jelen évi január hó tizenkét nappal megrövidült, mert az ó- és új naptár időszámítása közt tudvalevőleg tizenkétnapi különbség van.

Az oroszországi inségesek. Oroszországban a rossz termés által előidézett éhínség enyhítésére, s az ezáltal sujtott vidékek felsegelésére a moszkvai kereskedők saját pénztárukból százezer rubelt ajánlottak föl; s egyúttal bizottságot választottak az egyes kereskedők a magán adakozások beszedésére és az inségesek közt leendő kiosztására. — Rettenetes képet fest az Oroszországban uralkodó nyomorról a londoni Reuter-iroda külön tudósítója, a ki több községben megfordulva kunyhóról kunyhóra járt, hogy a lakosság helyzetét megismerje. Mindenütt az éhínség által előidézett irtózatot nyomort találta. Tudósítása következő szavakkal végződik: »Mély benyomást tett rám e kunyhókban való látogatásnál azon megrázó tényre való emlékezés, hogy a roppant bírodalomnak nagyobb része és pedig nem kevesebb, mint tizenöt kormányosság segélyezésre van szorulva. Képzelnének örök egy egész országot, — körülbelől tizszer akkorát mint Anglia, — mely teljesen el van szegényedve s most egyetlen óriási szegényház... Ez Oroszország jelenlegi helyzete!

Felelős szerkesztő és kiadó-tulajdonos: SZONGOTT KRISTÓF.

Szamosújvártt, Todorán Endre „Aurora“ könyvnyomdája.